УДК 821.161.2/82-32 С.Цетляк
DOI https://doi.org/10.32782/2522-4077-2026-218-26

АПОКРИФІЧНІСТЬ ЗБІРКИ СТАНІСЛАВА ЦЕТЛЯКА «ОДИНОКІСТЬ»

THE APOCRYPHICITY OF STANISLAV TSETLYAK'S COLLECTION “SOLITUDE”

Соловей О. Є.,
orcid.org/0000-0003-3254-3483
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови, теорії
та історії української і світової літератури
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Стаття присвячена постаті Станіслава Цетляка, письменника-шістдесятника з Донеччини. Цей письменник відсутній у історії української літератури, попри те, що дебютував тоненькою збірочкою новел іще 1965-го року. Наступного року він готував до друку наступну збірку малої прози, якій стати книжкою вже не судилося. У літературному процесі посилилася цензура Філолог за освітою, вчитель української мови та літератури за фахом, письменник і науковець за покликанням, С. Цетляк захистив кандидатську дисертацію й викладав у педагогічних закладах Кривого Рогу та Слов’янська, залишившись автором єдиної книжки. Але машинопису його другої збірки «Одинокість» таки пощастило зберегтися, й за шістдесят років опісля написання таки дійти до читача. Стаття містить першу рецептивну пропозицію щодо збірки С. Цетляка «Одинокість», яка лише цього літа потрапила у читацький обіг. Аспект, який розглядається у статті, пов’язаний із поняттями автобіографізму й апокрифічности. На жаль, цей письменник і педагог, до сьогодні залишається білою плямою в історії вітчизняної культури. Стаття у Вікіпедії не фіксує навіть точних дат народження й смерти цієї людини, яка померла відносно нещодавно, в 1993-му році. Мала проза Цетляка буквально виламується із контекстів радянської новелістики 1960-х років і цікава буквально будь-яким аспектом, – від насиченої та розмаїтої жанрової палітри до стильових домінант. Також неабияке зацікавлення викликає ряд поетикальних характеристик, як от наративний комплекс цієї прози, образ оповідача/розповідача, обсесивний хронотоп (у Цетляка це завжди Донеччина або Львівщина), сумарний образ нездоланної самотности (у «колючому» експресіоністичному вимірі: одинокости) тощо. З людини, яка народилася у селі на Донеччині й отримала вищу освіту у Львові, виріс не зовсім радянський письменник.

Ключові слова: мала проза, автобіографізм, апокрифічність, самотність, екзистенція, ґротеск, експресіонізм.

The article is dedicated to the figure of Stanislav Tsetlyak, a writer from the sixties from Donetsk region. This writer is absent from the history of Ukrainian literature, despite the fact that he debuted with a thin collection of short stories back in 1965. The following year, he was preparing for publication the next collection of short prose, which was no longer destined to become a book. Censorship intensified in the literary process A philologist by education, a teacher of Ukrainian language and literature by profession, a writer and scientist by vocation, S. Tsetlyak defended his PhD thesis and taught in pedagogical institutions in Kryvyi Rih and Sloviansk, remaining the author of a single book. But the typescript of his second collection «Loneliness» was still lucky enough to be preserved, and sixty years after it was written, it still reached the reader. The article contains the first receptive proposal for S. Tsetlyak's collection «Loneliness», which only this summer came into circulation. The aspect considered in the article is related to the concepts of autobiography and apocrypha. Unfortunately, this writer and teacher remains a blank spot in the history of Ukrainian culture to this day. The Wikipedia article does not even record the exact dates of birth and death of this person, who died relatively recently, in 1993. Tsetlyak's short fiction literally breaks out of the contexts of Soviet short stories of the 1960s and is interesting in literally every aspect, from a rich and diverse genre palette

© Соловей О. Є., 2026

Стаття поширюється
на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)

to stylistic dominants. Also of great interest are a number of poetic characteristics, such as the narrative complex of this prose, the image of the narrator, the obsessive chronotope (it is always Donetsk or Lviv), the overall image of insurmountable loneliness (in the «prickly» expressionistic dimension: loneliness) etc. A man born in a village in the Donetsk region and educated in Lviv grew up to be a not-quite-Soviet writer.

Key words: short prose, autobiography, apocryphal, loneliness, existence, grotesque, expressionism.

Постановка проблеми. Середина 1960-х років – надзвичайно драматичний час для українських письменників післясталінської ґенерації. З одного боку, з кінця п'ятдесятих років встигли дебютувати й заявити про себе десятки талановитих і перспективних авторів, почався процес реабілітації письменників 1920-х – 1930-х років і навіть повернення у суспільний обіг творів деяких з них, а з іншого боку «відлига» виявилася занадто короткою, вже у серпні 1965-го року відновилися репресії (зокрема й арешти), скеровані на українську наукову й художню інтеліґенцію. Восени 1965-го року Станіслав Цетляк дебютував тоненькою збірочкою новель «А світ такий великий», яка складалася лише з восьми коротких творів (не всі з них можна вважати новелями, більшість виглядають етюдами, замальовками, симультанними реакціями-експресіями на ті чи інші факти суспільного життя). Найголовнішою характеристикою дебютної збірки можна вважати її нерадянські настрої, загальну приземлену атмосферу, відсутність звичного мажору й показної радости. Власне, мова про відсутність щасливих облич серед персонажів цієї короткої прози [3; 5]. Причини різні, – від наслідків великої війни, яка все ще відлунює у житті персонажів, – до суто побутових (алкоголізм), або й соціяльно-побутових причин (релігія, і навіть соціяльна нерівність) і обставин. Але найголовніше полягає в тому, що у Донецьку восени 1965-го року таки зміг дебютувати прозаїк із морально-етичними установками, в яких домінувало загальнолюдське та гуманістичне, що майже не мало кореляції зі звичною літературною продукцією комсомольців та іншої літературної молоді, яка шукала своє місце в житті. Як не дивно, в «Літературній Україні» досить швидко із рецензією на дебют Цетляка виступив доволі відомий і авторитетний критик Леонід Бойко [2]. У рецензії, яка мала дещо застережливу назву «Не треба красивостей», він злегка покритикував молодого автора, але ще більше видав йому авансів. Критикував передовсім за етюдність і відсутність чітких сюжетів (умовно кажучи, за відчутний формалізм укупі з естетизмом, чого в радянській новелістиці повоєнного часу майже не було), але привітав і навіть анонсував появу в наступному 1966-му році наступної книжки Цетляка у київському видавництві. Втім, чуда не сталося. Достеменно невідомо, чи подавав автор машинопис новелістичної збірки «Одинокість» до видавництва, чи, розуміючи всю безперспективність такої акції, відмовився від цієї ідеї, але зміст творів цієї збірки, ґрунтований здебільшого на ґротескові, який по-максимуму оскаржував радянський уклад життя та фальшиві соціялістичні цінності, свідчить про те, що така книжка дійти до читача не мала найменших шансів. Але, все-таки, завдяки тому, що машинопис у різні десятиріччя зберігали адекватні люди, які розуміли його історико-літературну цінність [5], це сталося, – влітку цього року збірка «Одинокість» С. Цетляка була оприлюднена [7]. Тож автор ставить собі завдання розглянути передовсім апокрифічність збірки «Одинокість», яка, своєю чергою, чітко вказує на автобіографічність цієї прози, що, знов-таки, свідчить про сміливий і безкомпромісний характер письменника-шістдесятника С. Цетляка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мала проза С. Цетляка по суті ще не була об'єктом серйозних досліджень українських науковців. Але одна рецензія та декілька статей, присвячених спеціяльно його прозі, або постаті письменника у ширшому контексті, все-таки, є [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Що стосується збірки Станіслава Цетляка «Одинокість» (1966), яка лише цього року була оприлюднена за авторизованим машинописом [7], то вона розглядається вперше та з чітко окресленим предметом дослідження.

Мета дослідження полягає в аналізі збірки малої прози С. Цетляка та виявленні обсесивних (нав'язливих, часто повторюваних) її рис, які складають своєрідний апокрифічний комплекс, у якому вільно розгледіти автобіографічність творів письменника.

Виклад основного матеріалу. Про перипетії життя С. Цетляка, на жаль, майже нічого не відомо. Опитані мною в першій половині 2000-х роках донецькі письменники, які особисто знали й ще пам'ятали С. Цетляка, – Петро Бондарчук та Іван Білий, – так і не змогли окреслити більш-менш виразний портрет цієї людини, окрім того, що обидва вказували на помітний *індивідуалізм і підкреслену незалежність* письменника у розмовах і стосунках із іншими людьми. Деякі скупі відомості можемо почерпнути лише з надмір лаконічної передмови Марії Лісовської до дебютної книги письменника [1]. Про подальше життя письменника з певністю нічого сказати не можна. Безпосередніх репресій він, нібито не зазнав, але від середини 1960-х років шлях в літературу для нього був закритий і, треба думати, назавжди. Станіслав Цетляк помер у 1993-му році у м. Слов'янську, що на Донеччини, в якому працював і мешкав кілька останніх років життя. Про труднощі щодо вивчення біографії письменника я писав у окремій статті [5].

Після першої книги наклад якої становив 9800 примірників, автор, очевидно, окрилений ще й доволі приязною рецензією в «Літературній Україні» з одного боку, а з іншого – бажанням республіканського видавництва «Молодь» невдовзі видати другу книжку письменника-початківця (про згадує Леонід Бойко [2]), продовжував напружено працювати в жанрі малої прози. Про це свідчить машинопис збірки його новель під назвою «Одинокість», що містить 27 творів, більшість із яких можна за багатьма ознаками вважати цілком викінченими, хоч деякі з них і мають авторські (або чиїсь інші, дослідити це сьогодні уже неможливо) правки (кольоровими олівцями і синім атраментом). Напевне, саме ця збірка і планувалася автором до друку у столичному видавництві, бо складно уявити, що двадцятивосьмирічний письменник мав у своєму доробку декілька готових до друку рукописів. Поготів, що всі твори у машинописі, під якими зазначені дати, свідчать, що написані вони були впродовж 1965–1966 років. Але побачити світ новій збірці новел С. Цетляка вже не судилося. З причин цілком зрозумілих, якщо, наприклад, знати хоча б мінімально тогочасний контекст української донецької літератури. Так, у 1965-му році в Донецьку була вилучена й заборонена поетична збірка Галини Гордасевич «Мажорна гама», про що на засіданні кафедри української літератури та фольклору ДонНУ повідомила аспірантка Юлія Москвич у 2005-му році. Чому? Абсурдність політики радянських керівників від літератури в наш час годі насправді збагнути. У Донецьку нищилось абсолютно все, що хоч трохи виламувалось за межі антимистецького канону соціялістичного реалізму та, – поготів, – якщо воно мало бодай мінімальну – навіть не опозиційність – лише національно-зорієнтовану художню своєрідність. На цю тему є цікаві та змістовні спогади самовидця й учасника донецького літературного процесу Петра Бондарчука [8].

Головною особливістю збірки «Одинокість» Станіслава Цетляка у сучасній рецептивній ситуації є той факт, що вона лише цього року увійшла до публічного обігу. І лише два твори з цієї збірки були оприлюднені майже десять років тому в антології «Порода» [9], викликавши, зокрема, жваву реакцію автора передмови Івана Дзюби: «Несподіванкою для мене було зустріти в Антології оповідання Станіслава Цетляка (1937–1993). Річ у тім, що це прізвище знайоме мені від кінця 50-х років, коли я працював у журналі "Вітчизна". Молодий учитель у своїх дописах з Донеччини нарікав на становище української мови, жалівся, що за неї його вважають націоналістом. Здається, мав якісь неприємності, ним нібито цікавилося КГБ. Я думав, що це хлопець із Галичини, який за направленням учителював на Донеччині в не зовсім комфортній для нього обстановці. Тепер читаю, що він якраз донеччанин, тільки навчався у Львівському університеті. І таке бувало! Виходила (1965) книжечка його оповідань. Добре, що його не забуто. Здається, в нього були якісь філологічні нотатки та переклади, але стверджувати не можу. Обидва його оповідання, подані в Антології, присвячені темі провінційної школи та її вчителя. У першому з них – "Евфемізми" – невеселі роздуми педагога про те, що, на його думку, реально школа, якою вона є, виховує тільки ненависть: насамперед – до вчителя, потім – до його предмета, а зрештою (і це головне) – до всього того доброго, задля плекання чого в душах дітей школа й має існувати. Друге оповідання – "Ордер" – написане в гротескному

ключі, хоч і на густому побутовому тлі; герой – учитель-невдаха, закомплексований самітник, аутсайдер. На відміну від попереднього оповідання, тут проблема школи відступає перед проблемою педагога. Річ не лише в його особистих клопотах, доволі хворобливих, а й у питанні: як пов'язані (чи взаємозумовлені) якість школи і якість учителя? У кожному разі оповідання Станіслава Цетляка розширюють мотивне поле Антології» [6, с. 15–16].

Ґеній американської малої прози Реймонд Карвер пояснював, чому віддавав перевагу малим жанрам, наступним чином: «Коли мене запитують, чому я не пишу романів, я завжди відповідаю: для цього потрібно відчувати в довколишньому надійність, розумність, логіку, треба вірити, що світ стабільний і не здійметься у повітря не сьогодні-завтра… А на моє відчуття світ дуже нестабільний, і в ньому весь час щось змінюється, й учорашні норми сьогодні виявляються неспроможними. Передати це найкраще оповіданнями» [10, с. 19]. Карвер – однолі-ток Цетляка і, попри те, що жив і працював у зовсім інших умовах і на іншому материку, є на диво суголосним провінційному українському новелістові з Донеччини. Передовсім їх єднає увага до марґінального хронотопу і до персонажа, якого прийнято кваліфікувати як маленьку людину, дивака і невдаху. Таким у Цетляка є обсесивний образ учителя, що фігурує у багатьох творах збірки «Одинокість». У загальному образі цього вчителя є щось навіть від Кафки: невпевненість у собі та довкіллі, нереалізованість, безпричинна тривожність; страх, який відчувається не лише у вчинках, але і в думках персонажів. Хронотоп Цетляка чітко локалізований сільською Львівщиною, до якої персонаж спорадично навідується, бо це мала батьківщина його дружини (швидше за все, це автобіографічний факт із життя самого письменника), а в більшості творів ідеться про сільську й промислову Донеччину. Домінуючий персонаж – учитель, що перебуває в герметичному замкненому просторі та чітко регламентованому часі. Його виходи в соціум (відвідини книгарні, приміром) нагадують необхідний для виживання ритуал, а стосунки з колегами, сусідами, знайомими й навіть дружиною є помітно механістичними, безрадісними, вимушеними. Персонажі Цетляка відверто скептично налаштовані до радянського трибу життя та його декларованих цінностей. Цей нюанс указує на деяку сміливість письменника, який не міг не розуміти, чим загрожує така творчість, хай навіть і не в публіцистичному, а в художньому жанрі. Проблематика творів зі збірки «Одинокість» позначена виразним екзистенційним присмаком і гуманізмом. Персонажі задихаються у радянському соціумі серед інших радянських людей. Вони тут не у своєму часі, як мінімум. А, можливо, і не в своєму просторі. Вони хочуть свободи і творчости, братерства й любови, але все це їм недоступне. Навіть назва збірки виражена максимально колючою та експресивною лексемою, яка в дусі формалістичного (експресіоністичного) учуднення розгортає усім відоме поняття самотности дещо несподіваним (нетрадиційним) боком, піддаючи самотність ступенюванню (демонструючи пекельний ланцюжок людських станів у дусі Езри Павнда), бо одинокість – це не просто самотність; це, коли персонаж почуває себе одинаком навіть за умови присутности поруч дружини й маленької доньки; він безкінечно самотній під вічними зорями, звідси й маркування його як людини-одинака. Одинокість – це неможливість комунікації. Навіть, якщо фах персонажа (вчитель) передбачає максимально насичене взаємнення упродовж робочого дня зі значною кількістю людських індивідів, ще й різного віку. Неможливість комунікації – це своєрідна людська катастрофа: «Переважну більшість свого часу я проводжу в кімнаті. В 30 років, коли тебе покинула дружина, а у тебе – куценьке тіло, довгий ніс, розцяцькований окулярами, м'ясисті стегна і незграбні руки та плюс ядучий характер тощо – тоді тобі нічого не лишається, як чекати на випадок: а раптом якійсь красуні збреде в голову завітати до тебе. І чим більше тобі років, і чим безперспективнішою видається тобі затія, тим цупкіше ти тримаєшся за цю соломинку. А у вільні хвилини бродиш цвинтарями фотоальбомів, читаєш зацвілі, зжовклі надписи на картках однокласниць, співкурсниць, далеких колежанок. Або пишеш їм листи – чужим, заміжнім, вже, певно, й застарілим для тебе жінкам. І варто застукати по тротуару каблучками, як я весь напружуюсь: чи не в напрямі нашого під'їзду?» [7, с. 134]. А якщо спіл-

кування трапляється, то може виглядати ось так: «І треба ж, щоб у цю хвилину десь з сонячного маєва вислизнув автомобіль, його сигнал якось враз виповнив увесь світ і тихо згас у моїй свідомості. Потім я ще отямився, побачив майже над собою хрест швидкої допомоги і почув, як лається водій:

– Гади, лазите тут, а я за вас відповідай! Це ж тюрма, чиста тюрма!

Змученим поглядом я дивився на водія, пробував посміхнутись і все шепотів:

– Пробачте, товаришу... Пробачте... Я ж не хотів...» [7, с. 137].

На думку авторитетної дослідниці Людмили Тарнашинської, новеля – «це наймобільніший і, сказати б, "зондажний" та "індикаторний" щодо психологічних змін *homo sapiens* жанр, який несе у собі сугестію людського почування й найперші (як правило, безпомильні) психічно-емоційні реакції – часто на підсвідомому рівні – на ті глибинні соціальні процеси, що супроводжують людину впродовж її життя. Саме цей жанр покликаний зафіксувати в слові миттєвості нашого повсякдення, що, як правило, "пролітають" повз нашу свідомість, тоді як факт, фабула, житейська колізія "затримуються" в ній на інформативному рівні навіть без романної інтерпретації. Тобто це та проза, яка належить теперішньому етапу самосвідомості в соціокультурних параметрах, однак не втрачає художньої та естетичної вартості у часовій перспективі, оскільки подає ті вглиблені рельєфні штрихи, рисочки, психологічні рисунки, без яких істинний портрет суспільства – у всьому його розмаїтті – був би неможливим» [10, с. 191]. Загалом, контексти творчости донецького письменника С. Цетляка варто шукати передовсім у малій художній прозі (новелістиці) його доби. Людмила Тарнашинська у статті, присвяченій змістовій та формальній специфіці новелістики шістдесятників, слушно стверджує: «Той факт, що українські шістдесятники входили в літературу, окрім потужного поетичного "десанту", ще й цілком модерною новелістикою, є не тільки закономірним, а й прикметним. І то не лише тому, що таким чином вони довірялися своєму слуху й зору, що таки ніколи не обманює й не зраджує справжнього митця, а й тому, що саме в такий спосіб засвідчували мінливість, порушення застиглості як зовнішнього, так і внутрішнього світу, психологічні зміни у сприйнятті довколишнього. Ті психологічні "блоки" світовідчуття, зацементовані ідеологічними догмами й закостенілістю схематичного мислення та сприйняття, мусили бути зруйнованими – й навдивовижу такою делікатною формою художнього впливу, як тонкий психологізм, м'який ліризм, увага до не фіксованих доти порухів людської душі, що насправді творять достовірний рисунок внутрішнього життя індивідуума. Цю, можна сказати, своєрідну "*поетику руйнації*" застарілого, що йде від супротивного – не засобами антиестетичного впливу, що руйнує миттєво й цинічно, а навпаки, ненав'язливим, делікатним культивуванням саме естетичного, готуючи психологічний ґрунт для сприйняття реципієнтом глибших соціокультурних змін, – і несе в собі новелістика 60-х із її засадами уважного "вдивляння" в сьогодення й прозірливого відчуття завтрашнього. Деперсоналізований масовий героїзм Другої світової війни <…> мусив поступитися місцем індивідуалізованому негучному, глибоко екзистенційному *героїзмові повсякдення* з його рутинністю, монотонністю, своєрідною повоєнною депресивністю, втомою, анемією й водночас відповідальністю за долю рідних і за хліб на столі. Героїзму, що виставляв духовне надзавдання: будувати себе, свій дім, своє довкілля на засадах гуманізму й моралі. Чому надзавдання? Адже, здається, логічніше було б говорити про надзавдання героїзму в часи війни, однак, виявляється, екстремальні ситуації "видобувають" із людини не знаний нею резерв внутрішніх сил, і на інерції тривання цих надлюдських сил вона здатна витримати неймовірні навантаження. Стан стабільності, повсякдення, "забарвлений" роздумами про власну долю, співмірність у ній щасливого й трагічного, відчуття проминальності життя, яке так і "зависає" сподіваннями й нереалізованими надіями, – це досить важке випробування сили духу на істинність людського Я, його вміння піднятися над дрібним і дріб'язковим, маргінальним та наповнити своє існування змістом. З того факту, що шістдесятники, усвідомивши свою "інакшість", вербалізували власний духовний досвід пережиття дійсності, і народилася

цілком інша проза. Покоління, травмоване війною, ціною важких прозрінь почало усвідомлювати самоцінність людської особистості. Пошуки внутрішньої гармонії у дисгармонійному світі фальшивих кумирів та хисткої монументальності творили напругу дисонансів художньої свідомості. Намагаючись вивільнитися з-під тотального суспільно-державного й духовного поневолення, це покоління спричинилося до появи в українській літературі опозиційної моделі *людина – суспільство*. Доля окремо взятої "*маленької людини*", яка усвідомила свою індивідуальну значущість, стала домінантною в сюжето- й характеротворенні прози 60-х років XX століття» [10, с. 191–193].

Висновки. Обсесивна концентрація письменника на маргінальному типі персонажа-одинака свідчить, швидше за все, про густу апокрифічну ауру збірки малої прози «Одинокість». Істинну біографію, точніше, її вагомі елементи, тобто, автобіографізм, письменники на кшталт Цетляка намагаються «занести» в художні твори з метою приховування від сучасників (передовсім, від цензорів), але водночас – для тривалого зберігання й остаточного збереження для нащадків. Звісно, за умови, якщо нащадки зможуть прочитати, відчути й збагнути, чим жив і чим карався письменник шістдесят років тому в далеку задушливу добу «зрілого соціалізму». Творчість Станіслава Цетляка, відома сьогодні лише двома новелістичними збірками, які об'єднують 35 творів, більшість із яких навіть складно вважати новелями, радше етюдами, образками, уривками із щоденника, інтродукціями (один із творів збірки «А світ такий великий» має симптоматичну назву – «Перша прелюдія»), відкриває присутність у провінційному донецькому літпроцесі альтернативного погляду на життя, поетику й естетику літератури, апелюючи, наприклад, і до популярного на Заході екзистенціялізму. А ще такий доробок у певному сенсі причетний до реабілітації літератури шістдесятих років. Письменник іще раз (незайве) доводить, що в літературі важливо не тільки «що», але передовсім – «як». І звісно, вся його творчість про людяність і людське, якому її бракує.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лісовська М. [Передмова]. Цетляк С. А світ такий великий : Новели. Донецьк : Донбас, 1965. С. 3–4.

2. Бойко Л. Не треба красивостей [Рец. на: *Цетляк С. А світ такий великий: Новели. Донецьк : Донбас, 1965. 32 с*.]. *Літературна Україна*. 1965. 12 жовтня (№ 82). С. 3.

3. Ляхова І. Проблематика малої прози Станіслава Цетляка. *Актуальні проблеми української літератури і фольклору*: Наук. збірник : Вип. 11. Донецьк : ДонНУ, 2007. С. 160–166.

4. Соловей О. «Донецький текст» української літератури (До постановки проблеми). *Вісник Донецького національного університету*. *Серія Б. Філологічні науки*. 2010. № 1–2. С. 21–35.

5. Соловей О. Самотний зруб (Станіслав Цетляк – біла пляма на мапі української літератури). *ХОРС: Альманах літератури та мистецтв*. 2026. Число 1 [4]. Вороновиця : Простір Літератури. С. 117–129.

6. Дзюба І. Перевідкриття Донеччини. Порода: *Антологія українських письменників Донбасу* / Упоряд. В.Білявського і М.Григорова. Передм. Івана Дзюби. К. : Легенда, 2017. С. 6–19.

7. Цетляк С. Одинокість: Збірка новель. *ХОРС: Альманах літератури та мистецтв*. 2026. Число 1 [4]. Вороновиця : Простір Літератури. С. 130–199.

8. Бондарчук П. І я зійшов на грань... (Літературні спогади). *Лад: Альманах українських письменників Донбасу*. Донецьк : [Самвидав], 1997. Число 3. С. 28–48.

9. Цетляк С. Евфемізми. Ордер.: Новелі. *Порода: Антологія українських письменників Донбасу* / Упоряд. В.Білявського і М.Григорова. Передм. Івана Дзюби. К. : Легенда, 2017. С. 68–74.

10. Тарнашинська Л. Новелістичне входження в літературу шістдесятників: орієнтація на західне модерне письменство? Презумпція доцільності: Абрис сучасної літературознавчої концептології. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. С. 190–200.

Дата першого надходження статті до видання: 03.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 02.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 06.11.2026